

Aleksandar Prokopiev

KOLUMNA

U poslednje vreme, sa rapidnim umnožavanjem broja dnevnih listova i časopisa, u Makedoniji se povećao i broj kolumnista. Sa obaveznom fotografijom reprezentativnog anfasa, oni svake nedelje afirmišu svoj stil i stav prema uzburkanoj svakidašnjici na stranicama brojnih nam novina i časopisa. Pravi dokaz o demokratiji štampe, prokomentarisao bi neki od zapadnih dušobrižnika za oslobađanje od *okova jednoulja* na našim prostorima. Čitaoci su takođe zadovoljeni: podstaknuti kolumnama, citiraju, diskutuju, polemišu...

Pa šta ja onda čekam?, zapitah se i bez kolebanja ubacih u društvo kolumnista, u paketu sa jednim od svojih najsenzualnijih fotoportreta. I ubrzo počeh da proizvodim tekstove širokog dijapazona, od onih za političke listove do onih za „ženske“ magazine. Naravno, izazov sam prihvatio, pre svega, kao dobar podsticaj za pisanje - većina kolumni postale su antiuputstva.

No, uvek mora da se pojavi jedno „no“ pri ovakvim isplaniranim aktivnostima, sve nije uvek (čitaj: najčešće nije) idealno.

Eto, na primer, „*Mis*“ sudeći po reklamama, je naša *najčitanija nedeljna revija*. U praksi, sa izvesnim malim problemima u tiražu, uobičajenim u ovim nesigurnim vremenima tranzicije. A g-đa M(is) je upravo glavna urednica gorepomenute revije:

- *Htela bih da napišeš za nas nešto kratko i duhovito. Nešto kao dogodovštine mister Bina. Jednom nedeljno. I najkasnije do utorka da bude tu, na mom stolu, kako bih mogla da ga planiram za petak....*

- *Ne znam da li ću uspeti...ponekad mi se tekstovi rasplinu na više strana...- pokušavam da se opravdam za eventualno prekoračenje u dužini i roku, ali Mis, mada nesumnjivo šarmanтна žena (osim toga i pesnikinja sa tananim osećajem za stvaralačke dileme), jednostavno me prekinu: - Dobro. Razumeli smo se. Jedna i po. Do... dve stranice.*

Kafa stiže kao da je već unapred skuvana. Između hitrih gutljaja, Mis me požuruje: - *U redu. Čekaj, još jedna stvar. Naslov! Smisli nešto odlepljeno!*

- *Možda, možda kao...Alisa....ali u muškom rodu...Alis u zemlji čuda....*

Zelene oči me streljaju, zatim omekšavaju: - *Može! Samo ne u zemlji. Nego...Alis u gradu čuda! Tako.* - ispija poslednji gutljaj kafe (ja sam još uvek na drugom): - *Važi. Čekam te u utorku.*

- *A honorar?* - pitam, što može tiše, pri izlasku, ispred otvorenih vrata.

- *O tom potom* - prekide me (pre)glasno, sa obnovljenom žestinom u pogledu: - *Prvo tekst.*

Sledećeg utorka:

- *A, došao si. Zdravo. Tekst? Dobro, ostavi ga na stolu. Po ceo dan imam obaveze. Non-stop. Sa ovakvom distribucijom, sve ti je neizvesno. Eto, u Štipu smo prošli broj pro-*

dali u 18, a u ovaj u samo 11 primeraka. Honorar? Pa sačekaj malo, još nisi ni počeo. Sledeće nedelje... Ako želiš kafu, posluži se, ja nemam vremena.

Sledećeg utorka:

- Dobro je, dobro. Posebno ono o slikarki. Kao uvod u rubriku. Mada bi mogao da budeš malo konkretniji. Znaš, onako, da se vidi da smo aktuelni...Ovaj biznis me strašno okupira! Ako im svaki dan ne stojim nad glavom, ništa ne funkcioniše kako treba. Šta ono htediti da ti kažem? Ah, da. Tekst da mi doneseš najdocnije do dvadesetog. Do ovog četvrtka, da. Prekosutra. Odlazim u Grčku, na Halkidiki. Odmor mi je neophodan, shvataš. Za honorar? Videćemo. Samo nemoj da kasniš. U podne, u četvrtak, kod mene.

U četvrtak, tačno pet minuta do podne, nosim tekst u redakciju, ali je Mis već otišla. Doduše, ne na Halkidiki, već u Pariz. Sledećeg petka:

- Halo? Milena ovde. Izašla je „Mis“. Upravo gledam tvoj prilog. Da, da još danas ću ga plasirati po kioscima. A i ti bi mogao da kupiš jedan broj. Ne, ne šalim se. Svaki prodat primerak mi je važan. Zamisli, u januaru sam nasledila samo stotinak pretplatnika, a sad ih imam ukupno šest hiljada pedeset i tri... Nego vidi, htela sam nešto drugo da ti kažem. Ovo tvoje, mnogo mi liči na priču. Zašto si toliko razvukao radnju? Raspisao si se kao da se radi o književnom časopisu. Ne, nemoj da mi se pravdaš. Dobro znaš kakav je bio dogovor. Nešto zabavno, da otrgne čitateljke od ove mutne svakidašnjice. Pripazi, molim te, možeš da mi napraviš probleme u redakciji. Razumeš? Halo? Opet za honorar? Videćemo. Samo ti radi kako treba. Hajde, čekam te. U utorak. Ni slučajno docnije. U redu?

Sledećeg petka: kupujem novu „Mis“, i šok! Sa moje strane, strogo me gleda tuđe lice. Umesto mog nasmejanog lika, jedan ozbiljan brka sa naočarima. Odakle sad ovaj sredovečni napasnik?! I to u reviji za modu i lepotu? Čitam, sav oznojen - tekst nije o mome Alisu. Umesto njega, čak četvorica, nekakvi O, A, B, i AB. Tekst, napisan u savetodavnom tonu, uglavnom se odnosi na želuce spomenutih. Kao, ličnost O voli ribu i ima izdržljiv želudac, ličnost A je rođeni vegetarijanac i treba da pazi da ne opterećuje varenje masnom hranom, ličnost B je sklona pikantnim jelima, a AB mlečnim proizvodima. I tako, u istom digestivnom žargonu, nabrajaju se kvaliteti i slabosti želudaca sve četvorice.

Nisam izdržao uprkos svom pomirljivom karakteru. Odmah sam joj se javio:

- Halo? Ah, ti si. Molim te požuri jer sam strašno zauzeta. Za pet minuta imam razgovor sa sponzorima. Zbog kolumne? Pa vidi ovako, reč je o našem renomiranom nutricionisti. Nutricionisti? Gospodinu Radosavlevskom. Već je stiglo na desetine pisama čitateljki. Sada je zdrava ishrana in. Shvatam kako ti je, ali treba da znaš da je biznis najvažniji. Šta? Honorar će ti svakako biti isplaćen. Kada? To ne bih znala tačno da ti kažem? Ah, da. Ono što si pisao za „Mis“, o tom tvom Alisu, da znaš, i nije tako loše. Može da ispadne dobra priča. Poduža, zaista tako mislim. Čao!

P. S.

Posle objavljivanja gornjeg antiuputstva kao kolumne u jednom političkom magazinu, u redakciju je stiglo pismo koje još u naslovu nije skrivalo ljutinu:

ČASOPISU „MIS“ NISU POTREBNI KOLUMNISTI KAO PROKOPIEV

Skandalozno je što jedan „skopski intelektualac“ dozvoljava da se objavi klevetnički tekst protiv časopisa koji očigledno (prema izvitoperenim podacima koje navodi) nije ni uzeo u ruku, a zaneo se i uleteo u neki svoj film, zloupotrebljavajući i ugled i ime časopisa „Mis“. Njegova neinformisanost se vidi iz teksta koji je strašno konfuzan i nejasan. Tendenciozno napada, a ne znamo iz kog razloga i u kom cilju, jer ne samo što ga ne poznajemo, nego nikada nismo bili ni u kakvom kontaktu s njim. Ali, evo da iznesemo činjenice, i njemu i vašim čitaocima koje je doveo u zabludu.

„Mis“ je časopis za savremenu, emancipovanu ženu, sa jasno određenom koncepcijom, pa Prokopievu mesto ni u kom slučaju nije u njemu. „Mis“ nije nedeljni časopis i ne izlazi kao što on kaže „u poslednje vreme“, otkako su se „rapidno namnožili nezavisni dnevni listovi i časopisi“, nego je to mesečni časopis i izlazi više od sedam godina.

„Mis“ nije politički časopis i nisu mu potrebni kolumnisti, esejisti i drugi njima slični, koji šetaju iz redakcije u redakciju. „Mis“ je najprodavaniji list u državi (videti u „MAP 2000, istraživanje publike raznih medija u Makedoniji“). Zato zlonamernom Prokopievu o njegovom izvitoperenom gledištu, samo ćemo citirati velikog Tolstoja: „Čovekova zloba uvek polazi od njegove sopstvene nemoći“.

*Lenče Kuzmanovska,
zamenik glavnog i odgovornog urednika
časopisa „Mis“*

moj (pokušaj) odgovor(a):

Draga gospođice,

Piščeva fantazija nije baš toliko bezgranična. To najbolje razumeju oni koji se i sami bave pisanjem - u tom smislu, mogu parafrazirati toliko citiranu misao Fjodora Mihajloviča o višku fantazije koji život u sebi nosi u odnosu na književnost. Svaki pisac će vam reći kako ovo posebno važi u izmišljanju imena (i prezimena) izmišljenih likova. Mogu da zamislim koliko je užasnut građanin M. N. (ovde ne slučajno upotrebljavam inicijale) kada pročitava sopstveno ime i prezime u nekoj tamo lepoj ulozi usred neke tamo priče. Otud mi i vaše negodovanje izgleda razumljivo.

Naše slučajno nerazumevanje potiče iz dobre namere: učinilo mi se da je „Mis“ upravo adekvatno ime za jedan tipično ženski časopis. To što je ispalo tako da jedan uspešni makedonski časopis za savremenu ženu (ipak mesečni, a ne nedeljni kao u mom tekstu) nosi isto ime, samo je još jedan slučaj kada se nenamerno podudaraju nepredvidljiva realnost i predvidljiva piščeva fantazija.

Upravo mi je na umu primer Ane Karenjine, za čiju sudbinu je, kažu, od vas spomenuti Tolstoj, našao inspiraciju u istinskom životu Puškinove ćerke. Uz malu razliku u odnosu na roman, jer se u životu ubija suprug, a ne ona. Kakav skandal bi mogao da pukne da je živi model u svakom pogledu, fascinantna žena, reagovala (s pravom), povredena romanom. Ali, na sreću, to se nije dogodilo i roman „Ana Karenjina“ Lava Nikolajeviča Tolstoja mogao je slobodno da uzbuđuje i oplemenjuje generacije i generacije čitalaca do naših dana i dalje.

Na koncu, osim mog najiskrenijeg izvinjenja, mogu, kao neskriveni ljubitelj ilustriranih magazina, da vam obećam da ću svakako kupiti sledeći broj vašeg lista.

Sa simpatijama,
vaš A. P.

MY PRIVATE EUROPE

Prvi put sam za „On the road“ čuo od Janoša jednog avgustovskog predvečerja '72. Vožili smo se, biciklom prema Velsu. Skrenuli smo sa autoputa na jednu suhu poljanu, pored neke puste kolibe polurazrušenog krova (možda bivše štale, iz koje su krave odavno pobegele).

- *Ovo je kao kod Džeka. Samo što umesto kadilaka, vozimo bicikle.*

Ležali smo na „parčetu Vijetnama“ (vojničko šatorsko krilo sumnjivog porekla, koje sam jeftino kupio u jednom **second hand** dućanu), glava poduprtih rukama, a kroz probušeni krov jasno se videla zvezda Danica. Osećaj je bio predivan, pa mi nije išlo da pitam: - *Izvini, ali ko ti je taj Džek?*

Tako je Janoš bio prinuđen da mi ispriča još jednu od svojih usputnih priča - o Keruaku, Ginzbergu, Barouzu, Ferlingetiju i ostalom hipi društvu, i svakako, o glavnom junaku romana, Dinu Morijartiju...

Jedna pesma Dejvida Brna i **Talking Heads** (On Čambers je uzeo za moto svojih **Border dialogues**) glasi nekako ovako:

*Pre mnogo godina,
još sasvim mlado momče,
poželeh da sam bilbord ja
koji visok
kraj autoputa stoji
i tako se zaljubih
u putovanja predivna...*

Osamdesetih, osećao sam se kao momčić iz Brnove pesme. Sa rancem i prljavim patikama špartao sam Jugoslavijom, Balkanom i Evropom. Jedino smo, kao i sad, i tada čekali na vize ispred konzulata našeg južnog suseda to smo nadoknađivali jednomesečnim

uživancijama po grčkim ostrvima. U rok sastavima u kojima sam svirao bili su popularni putujući hitovi poput **Somebody calls me Sebastian** i **Lucy on the sky of diamonds**. Imao sam i česte međunarodne susrete.

Šta se to podrazumeva pod *međunarodnim susretima*? Odmah nam se nameću zvanični diplomatski kontakti, koji, izuzev ako nisu tajni, obično se, u svojoj „važnosti“, objavljuju na prvim stranicama dnevnih listova, a događaju se među delegacijama odabranih predstavnika vlasti zemalja koje međusobno kontaktiraju. Ali, osim njih i njima uprkos, postoje negde, obično na letovanju, van matičnih država i privatna, spontana poznanstva sa nekim drugačijim strancima. Tako sam se sprijateljio sa Jožom Slovincem i sa Žozefinom sa Martinika (identičnog imena i domovine kao ona Napoleonova) u Parizu, sa Italijankom Džovanom i Japancem Hirom u Londonu, sa Amerikancem Džonatanom u Platamoni, sa visokom Engleskinjom Veronikom crvenkaste kose u Dubrovniku.

Tako sam se sreo i sa Japancem. **On the road**. U tada najdemokratskijem oksfordskom disku egzotičnog imena **Ramses** (koji je samo posle tri godine, pri mojoj drugoj poseti Oksfordu već bio srušen), gde je Janoš nastupao kao bubnjarski deo **live music** sastava, u pauzama dok se disk-džokej odmarao od puštanja ploča. Sledeće večeri već smo svirali zajedno. Sa parama zarađenim od svirki krenuli smo iznajmljenim biciklima na putovanje širom Velike Britanije.

Nisam izdržao, a da u jednom od simpozijumskih referata ne uporedim moja nekađašnja putovanja, od pre tridesetak godina, sa ovim sadašnjim. Bicikli kojima smo se Janoš i ja provozali britanskim ostrvom bili su nešto osobeno, za pamćenje. Obično sam putovao vozom ili autobusom, leti sam spavao u vreći po plažama, ili na klupi po gradskim parkovima. U rancu sam nosio izgužvane farmerke i bluze, bocu za vodu i poneku knjigu. Ali, i pored toga što je bio krcat do vrha, ranac mi nije predstavljao teret pri nošenju i s njim na leđima sam pešačio bez teškoća na desetine i desetine kilometara po vrućem evropskom asfaltu.

Sada, kada me pozovu na neki simpozijum, putujem avionom, spavam po udobnim hotelskim sobama, koje se u sećanju recikliraju u jednu bezličnu sobu sa tobožnjim umetničkim akvarelom na zidu. Stvari u koferu su mi uredno i pažljivo složene, a preko njih fascikla sa referatom koji treba da pročitam. Sada sam pisac i naučni radnik iz države **FYROM**, a prema jednom ironičnom engleskom istoričaru iz - **FPITGROBBSOSY!!** (*Former Province off Illyria, Thrasse, Greece, Rome, Byzantym, Bulgaria, Serbia, the Ottoman Empire, Serbia and Yugoslavia*).

Iza prividnog reda, stvari u mom koferu haotičan su tovar jednog frustriranog provincijalca. Kao i u svim drugim državicama, i u mojoj Makedoniji situacija pisac-publika prepoznatljiva je. Previše ima umetnika a premalo publike. Ali za razliku od nekih drugih državica, u kojima umetnicima daju diplomatske pasoše, u Makedoniji, i u aferi „prislušivanje“, među špijuniranima nije bilo nijednog umetnika, a kamoli pisca. Pisca, jednostavno tu niko ne ferma, pa čak i kada se buni kao *Grk u apsu*.

Čvrsto sam rešio, jesenas, da kupim sebi bicikl, stari, od onih marke „Rog“. Pa da ga zavrtim po skopskom putu, oslušujući šuštanje opalog lišća pod zaitanim točkovima. I kao u davnashnoj pesmi iz repertoara „Usta na usta“ da budem *slobodan seksi tip, bez kravate*, mobil-telefona i viziranog pasoša.

HAIKU U SKOPLJU

Balkanska mapa:

svaka oranica

po jedna - granica.

(haikuiziran aforizam Ivana Karadaka)

Prošlog avgusta, tačno pre godinu dana, kao poručeni, stigli su mi u Skoplje dva haiku prijatelja: Dimitir Anakiev i Džim Kacjan (amerikanizirano - Kejn). Prepisujem beleške sa njihove posete:

„Obojici se dopada živost grada. - *Ali ovde se ljudi samo pale i mašu rukama! A pri tom se smeju! Nije da i kod nas u Americi nema ljubaznog sveta, ali oni komunikativni na ovakav **open door** način prava su retkost. Really. Može satima da se sedi s prijatelji-ma i diskutuje na najrazličitije teme. Za vas ovde ne znači ništa da se tri dana potroši ("i pola noći", dodaje Dimitar) u razgovoru... Veliki ljubitelji dobre reči... **fascinating**...*

Spontano nastavljam imagološku skicu o „bliskim strancima i dalekim nama“, započetu u antiuputstvima 66 i 67. U 2 po ponoći, vodim ih na topli burek u centru grada - *Ovo je kao vaš hamburger, Džim. A mesto koka kole - jogurt - kaže Dimitar svom dru-gu koji za čas „proguta“ četvrtinu sa sirom.*

Dimitrovo iskustvo „na parcele“, karakteristično za ljude između četvrte i pete de-cenije života koji žive ovaj istorijski (tranzicioni) period na ovom geografskom (eks-jugoslovenskom) prostoru, možda zbog toga čini njegovu sudbinu još individualni-jom. „Mešanac“ od majke Srkinje i oca Bugarina, on je svoje mlade godine i obra-zovanje proživeo u jugoslovenskoj federaciji: - *Kao gimnazijalac i student nisam raz-mišljao mnogo o entitetu sredine. Sve mi je izgledalo najnormalnije. Išao sam svuda, na more u Hrvatsku, u Sloveniju na Karavanke, u Makedoniju na jezero. Moja bli-skost sa makedonskim mentalitetom poticala je od imidža Juga, ili jednostavno, zbog južnog sagledavanja i shvatanja stvari, sa kojima sam se susretao kad sam dolazio tu na ekskurzije ili letovanja...*

- *A osećanje multinacionalnosti, multikulturalnosti? Individualne akcije? - prekida ga Džim, između dva zalogaja nove četvrtine bureka, ovoga puta sa pečurkama.*

- *Možeš to nazvati individualnom akcijom - ranac o rame, vreća za spavanje i auto-stop. Pa dokle stigneš, dotle. Sledećeg dana, Jovo nanovo.*

- *A sad? - opet ga prekida Džim, zureći u čašu s jogurtom - U ovom gradu žive ljudi raznih nacija, raznih vera. ("Je l' ovo stimulacija ili simulacija?", promrmljam Dimitru).*

McDonald's nasuprot „Zlatnom Klasu“! Dve paralelne „gramatike“ u kojima se stva-ri razlikuju među sobom po načinu kako se, platonovski rečeno, ogledaju u ogledalu go-vora. I gle, atributi padaju, promenljivi, u drugi plan (nije ni bitno da li je **beautiful** ili **div-no**). Imenice postaju semantički važne.

- *Egzotična jednosmernost - primer: BOZA*

Burek je sasvim OK, ali sa jogurtom i naročito sa bozom, Džim ima izvesne proble-me. Ispituje ga pogledom, bozu je i pipnuo kažiprstom, ali nije srknuo ni gutljaj. *Em mu*

se iska, em mu se stiska, komentariše Dimitar, mene boza i kadaif, uvek kad ih probam, vraćaju u detinjstvo. Sa koka - kolom, opet, dvoumljenja nema. To je ono pravo!

- Ambivalencija pakovanja - primer: VODA

Prirodno, Džim pije vodu, i to često. Bio je zaprepašćen kako mi to činimo direktno iz česme. On sa sobom uvek nosi flaširanu vodu, kupljenu u supermarketu. Glagol „pijem vodu“, kojeg smo Dmitri i ja lako i često upotrebljavali (na uobičajenoj avgustovskoj skopskoj žezi) nagnuti nad nekom od gradskih česmi, za njega je bila misaona (i gadljiva) imenica.

U taksiju, pred odlazak na aerodrom, Dmitar mi pruža iscepan listak hartije sa trostihom:

*Strast u telu
planine Vodno
Od sunčevog zraka.*

Zapisanim haikuom završava se zapis o njihovoj poseti prošlog leta. Produžili smo da se dopisujemo - sa Džimom dosta retko, sa Dmitrom često. U svom poslednjem pismu od pre nekoliko dana, poslao mi je svežu pesmu:

*Prijatelju, noćas sam pričao o Jugoslaviji
i pušio duvan Hercegovac, sitno naseckan,
nad Skopljem je treperila ratna zvezda,
i dan se prikrađao polako, prva zora,
mamurluk, u kome Slovenci postadoše Slovenci,
Hrvati postadoše Hrvati,
i Srbi postadoše Srbi,
a sve drugo nestade u izmaglici nad Sočom,
između borova trulih od vlage...*

(Sa makedonskog preveo autor)

